

Amit tudni lehet az egészségműveltségről

Porzsolt Péter¹

[Okan, O., Bauer, U., Levin-Zamir, D., Pinheiro, P., & Sørensen, K. (Eds.) (2019). *International Handbook Of Health Literacy. Research, practice and policy across the lifespan*. E-book. Policy Press, University of Bristol. ISBN 978-1-4473-4453-7. (Nemzetközi Health Literacy Kézikönyv. Kutatás, gyakorlat és politika az élettartamon át. Angol nyelven.)]

A szerkesztők célja a Health Literacy kézikönyv összeállításával egy olyan hiánypótló szakkönyv megjelentetése volt, amely a kutatók, gyakorlati szakemberek, szakpolitikusok számára nyújt segítséget.

A Health Literacyt magyarul leggyakrabban Egészségműveltségnek fordítják, ez a leginkább elfogadott definíciója. Leegyszerűsítve az Egészségműveltség az egyén képessége az egészségét érintő információk elérésére, a megértésére, feldolgozására és alkalmazására. A téma már az 1970-es évek óta foglalkoztatja a népegészségügyi szakembereket, a vonatkozó szócikkek száma exponenciálisan nő. A Pubmed információja szerint 2000-ben 123 cikk foglalkozott ezzel a területtel, míg 2022-ben 4050.

A téma fontosságát az is mutatja, hogy a kézikönyv 100 szerzőt soroztat fel. Szerkezete jól áttekinthető, 4 fő tematikus részben 45 fejezet található.

A bevezetőben a szerkesztők leírják azt, hogy a kézikönyv készítésével egy praktikus segédanyagot kívántak készíteni a szakértők, kutatók és szakpolitikusok számára. Igyekeztek olyan tematika szerint összeállítani a tartalmat, amely illeszkedik az elméleti és a gyakorlati használhatóság kritériumaihoz. Fontos szempont volt számukra, hogy az Egészségműveltséget az egyén élettartamán keresztül tekintsék át. A gyermekkortól, a

¹ PORZSOLT Péter PhD hallgató [PhD Student]

(<https://orcid.org/0009-0001-2613-7852>)

Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Kar Széchenyi István Doktori Iskola

[University of Sopron Alexandre Lamfalussy Faculty of Economics István Széchenyi Doctoral School]

(porzsolt.peter@phd.uni-sopron.hu)

serdülőkoron át a felnőtt- és az időskor Health Literacyhez kötődő kérdéseket vizsgálják.

Az első részben a Health Literacy kutatással foglalkozó cikkeket találhatunk, három alfejezetre bontva. Az első alfejezet a koncepciókkal és a definíciókkal foglalkozik, 4 cikket foglal magába, történeti áttekintést ad a témáról. A második alfejezetben az Egészségműveltség mérésének eszközeit és a gyakorlati megvalósítását bemutató tanulmányokat találunk.

Itt is 4 cikk található, a felnőtt kérdőív mellett a gyermekek és serdülők HL-szintjének mérésére alkalmazott eszközök bemutatásával. Többek között itt szerepel az egyik mérőföldkő vizsgálatnak tartott 2012-es európai HLS-EU survey ismertetése is.

Az első rész harmadik alfejezetében 5 tanulmány foglalkozik az eltérő Egészségműveltségi szintekből eredő egészségügyi mutatókkal és az egyenlőtlenségek vizsgálatával. Ebben az alfejezetben gyakorlati elemzéseket találhatunk globális perspektívából, valamint németországi és az Észak-Európai országok példáin keresztül.

A második részben a Health Literacy fejlesztésére szolgáló programokról és intervenció-lehetőségekről olvashatunk. Az első részhez hasonlóan itt is három alfejezet található, az első áttekintést ad a HL fejlesztésének lehetőségeiről a klinikumban és a közösségi populációban.

A második alfejezet a gyermek és serdülőkorúak számára indított programokból mutat be 6 tanulmányt. Többek között vizsgálták a médiafogyasztási szokások jelentőségét, és a fiatalok digitális Health Literacy fejlesztésének lehetőségeit. Az iskolai oktatásban fontos szerepe van az Egészségműveltség tanításának, hiszen a gyermekkorban kifejlődött egészségtudatosság az egész élethosszunkon át befolyásoló tényező lehet! A mentális egészségi problémák minden ötödik fiatalat érintenek, gyakran nem ismerik fel az érintettek, ami negatív társadalmi jelenség. Egy cikk a menekültek Mentális Egészségműveltségének fejlesztési lehetőségeit vizsgálja. Tanulmányokat elemezhetünk ezenkívül a digitális HL fogyasztási szokásokhoz kapcsolódó programokról és kihívásokról, valamint az iskolai beavatkozások lehetőségeiről is.

A harmadik alfejezet az életkor további szakaszaiban, a felnőttek és idősek számára indított programokról ad áttekintést. Hat tanulmányból kapunk képet egyebek között a gyógyszeres gondozás lehetőségeiről, a foglalkozás-egészségügyi intervenció témaköréről és olyan családok helyzetéről, ahol parentális mentális betegségek előfordulása tapasztalható.

A harmadik részben nyolc tanulmány ismerteti a szakpolitikai beavatkozások példáit világszerte. Kezdve az EU tagállamokban kidolgozott szakpolitikákkal mind nemzeti és regionális szinteken. Az elemzésükből kiderül, hogy számos országban szükségesek a további Health Literacy fejlesztések. Egy skóciai esettanulmány a „Making it easy” program számos ország döntéshozói számára adhat inspirációt a szakpolitikai beavatkozás lehetőségeiről. Kanadában már az 1970-es évek óta foglalkoznak a szakpolitikások az Egészségműveltség fejlesztésére irányuló politikai beavatkozásokkal, ezekről olvashatunk bővebben. Osztrák, Egyesült Államokbeli, Új-Zélandi és Finn programokról szóló tanulmányok mutatják be, hogy milyen azonos és milyen különböző problémákkal szembesülnek az egészségfejlesztési szakpolitikások.

A negyedik rész címe a „Jövő párbeszéde és az új perspektívák”. Tizenegy szacikket tartalmaz ez a rész. Többek között olyan koncepciókról, mint a Health Literacy Organisation (HLO), az Egészségtudatos Szervezet, amely szervezeti szinten vizsgálja az egészségtudatosságot és annak attribútumait. Ebben a részben olvashatunk még a gyermekek és serdülők médiafogyasztási szokásaihoz kapcsolódó HL fejlesztési lehetőségekről. Milyen lehetőségei vannak a felnőtteknek és időseknek felzárkózni ehhez az elsősorban digitális világhoz? Kiderül számunkra, hogy rendszerszintű beavatkozásra van szükség ahhoz, hogy az Egészségműveltség szociokulturális vonatkozásai érthetőek és fejleszthetőek legyenek. Ez a rész perspektívát mutat a jövőbeli lehetséges fejlesztési irányokhoz.

A kézikönyv 45 fejezetének mindegyike részletes szakirodalom-jegyzéket tartalmaz. A hivatkozások többszázas nagyságrendje a könyvben lehetővé teszi a szakemberek számára, hogy a témában hosszú időre elmerüljenek és akár szekunder kutatásokat végezzenek.

A kézikönyv felépítése a tartalomjegyzék alapján könnyen követhető és érthető. Mind a négy fő rész elején egy-egy bevezető található, amely röviden ismerteti az adott rész tematikáját és áttekintést ad a cikkek főbb szempontjairól. A tanulmányok nyelvezete szaknyelv, a terület iránt érdeklődő szakemberek, kutatók számára könnyen értelmezhető, hiszen a kézikönyv az ő számukra készült.

Az International Handbook of Health Literacy 2019-es kiadása óta eltelt négy évben nagyon sok minden változott az Egészségműveltség területén. A COVID-19 pandémia alapjaiban változtatta meg az Egészségműveltség számos aspektusát, a prevenció szemlélettől kezdve a felgyor-

sult információáramláson át a rengeteg álhír megszűréséig. Új kihívásokkal áll szemben a témában elmélyülő szakember, ez a kézikönyv azonban elengedhetetlen forrásmunka a Health Literacyvel foglalkozó szakemberek, szakpolitikusok, döntéshozók számára.